

EGYHÁZPOLITIKAI, DIPLOMÁCIAI NYELVHASZNÁLAT A SZENTSZÉK SAJTÓJÁBAN

Az Osservatore Romano című katolikus napilap írásainak bemutatása

ECCLESIASTICAL-POLITICAL LANGUAGE USE IN THE PRESS OF THE HOLY SEE

The presentation of the articles of the catholic newspaper
Osservatore Romano

HARDINÉ MAGYAR TAMARA¹

Absztrakt: Jelen tanulmány a politikai/diplomáciai nyelvhasználaton belül az egyházi újságírás fontosságát próbálja igazolni. Az egyházi újságírás összetett jelenség, a vallás nyelvhasználatának, regiszterének egy meghatározó szegmense. A tanulmány az általános egyházpolitikai nyelv bemutatásán túl sort kerít konkrét, a Szentszék hivatalos lapjában, az *Osservatore Romano* című napilapban megjelent írások elemzésére is szemantikai, illetve részben stilisztikai és pragmatikai szempontból.

Kulcsszavak: katolikus sajtó, politikai/diplomáciai nyelvhasználat, a Szentszék pozitív üzenetei, a Katolikus Egyház békét teremtő célja, a kommunikáció verbális elemei.

Abstract: The paper aims to verify the importance of the ecclesiastical press in political/diplomatic language use. The ecclesiastical press is a complex phenomenon, a determining segment of the register of religious parlance. The paper discusses ecclesiastical language use and analyses some articles published in the official newspaper of the Holy See, *Osservatore Romano* on the semantic, pragmatic and stylistic level..

Keywords: catholic press, political/diplomatic language use, the positive messages of the Holy See, the Catholic Church's objective of establishing peace, verbal parts of communication

BEVEZETÉS. A VALLÁS NYELVE, A POLITIKA NYELVHASZNÁLATA

Ahogy egy korábbi tanulmányomban utaltam már rá (2018: 107), Tomas Halík, prágai filozófus, teológiai tanár (2015: 44) hangsúlyozza, hogy: „(...) *amikor túl nagyra nő világunkban a feszültség (...), amikor nagyfokú frusztráció és félelem kezd uralkodni emberek (...) és embercsoportok között, a hétköznapi nyelvhasználat és a*

¹ HARDINÉ MAGYAR TAMARA
Széchenyi István Egyetem
Idegennyelvi Oktatási Központ
9026 Győr, Egyetem tér 1.
tamara@sze.hu

szekuláris politika nyelve (...) nem erős az érzelmek kifejezésére, (...) az emberek a vallás nyelvéhez fordulnak.”

Ebben az üzenetben a prágai filozófus kifejezi hívő és nem hívő embertársai aggodalmát, természeti és társadalmi bajokból eredő félelmét, értelmezési és kommunikációs zavarait; egyben megjeleníti a vallás nyelvhasználatának fontosságát, „félelemoldó” jellegét. Az ima, a fohász, a könyörgés kérést, hálát közvetít; megkönynyebbülést és reményt hoz az üzenet megfogalmazójának az egyirányú, a Mindenhatóval folytatott interakció során.

Halík nem bontja részekre a sokszínű, gazdag vallási nyelvhasználatot, regisztrert sem műfaja alapján (ima, zsoltosma, szentbeszéd, tudományos értekezés, hittankönyvi oktató, ismeretterjesztő szöveg), sem a nyelvhasználók szemszögéből (teológiai előadás, laikus hívők beszélgetése vagy fohásza, egyházfők diplomáciai köszöntése, pápai enciklikák, írások szövege). Párhuzamot von a vallás és a politika nyelvhasználatuk között. HALÍK (2015) rámutat arra, hogy a politika művelői, többek között a politikusok és a politikai elemzők a vallási jelképek és a vallás nyelvhasználatának erejét, jelentéstartalmát kihasználják, egyben önös céljaikra alkalmazzák. Kitér arra a zavaró tényre, hogy a politika nyelvhasználatának bizonyos területein „(...) a vallás fegyverré válik”. A konfliktusok, társadalmi bajok és értetlenségből eredő szembenállások orvoslására egyúttal az egyes felekezetek, valamint a hívő és nem hívő egyének, illetve csoportok között a „becsületes vallásközi párbeszéd” lehetőségét javasolja.

A vallás és a politika nyelvhasználatának párhuzamba vonására mindmáig kevés kísérlet történt. Értelemszerűen bemutatathatók az egyházi vezetők különféle műfajú és témájú üzenetei. Kiemelkedő XXIII. János pápa *Pacem in terris* (1963)² címmel írt politikai célzatú üzenete.

A pápai enciklika születésének egyik kiváltó oka az 1962 októberében lezajlott kubai válság, amelynek során a katolikus egyházfő rövid, segélykérő üzenetet intézett az amerikai, valamint a szovjet államfőkhöz. A pápai üzenetre a későbbiekben az *Új Ember* című hetilap is hivatkozik.³

Ahogy MIHALOVICS is idézi (2006: 65), az elhíresült „*Béke, béke!*” encikliákban hiányos mondattal, indirekt, végrehajtó beszédaktus útján kifejezett határozott kéréssel XXIII. János pápa kér, sőt utasít, parancsot ad. A kérésben nincs performatív, a kérést kifejező ige; mégis, a konkrét kéréssel, a politikai életbe való beavatkozással az egyházfő a politikai, diplomáciai nyelvhasználatot gazdagítja.

A politika nyelvhasználatuk SZABÓ és SZÜCS (2010: 301–308) meghatározásában „nyelvi küzdőtér (...) mindennapjaink része, (...) a tömegmédia által meghatározott nyilvános tér”. Ahogy MIHALOVICS (2006: 11) egy, a politikai nyelvhasználatról szóló tanulmánygyűjteményben említi: „(...) békeidőben a valódi politizálás egyenlő a folyamatos (...) kommunikálással, (...) tájékoztatással, tárgyalással, befolyásolással, meggyőzéssel, (...) kéréssel, elrendeléssel, paranccsal, felszólítással, tiltással.”

² *Békét a Földre.* – Saját fordítás (2019)

³ <https://ujember.hu/pietro-parolin-xxiii-janos-paparol/> Letöltve: 2019. 08. 01.

E megállapítással egyetértve kézenfekvő, hogy mind békeidőben, mind különféle gazdasági, társadalmi gondok esetében a politika témája előtérbe kerül, **politikáról** beszélünk, vitatkozunk, véleményt formálunk. MIHALOVICS nyomán (2006: 11) a politika nyelvhasználat az élet számos területén helyet kap, nyilatkozatokban, törvényekben, szabályokban, hirdetésekben, a gazdaságban és a vallásban.

KISS (2002: 120–124) utal a vallás nyelvpolitikai tényezőként való előfordulására. Említést tesz a (nyugati) kereszténység nemzetek felettiségéről⁴, mindezen túl azt állítja, (2002: 122) hogy a vallás „*nyelv és etikummegtartó tényező*”. KISS úgy véli (2002: 113), „*a vallás, (...) a természetfölötti lényekben, hatalomban való hit (...) befolyásolja a nyelvhasználatot*. Kérdés, hogy a hit a politika, az egyházi újságírás, az egyházi diplomácia nyelvhasználatát mi módon képes befolyásolni.

Amennyiben hitet teszünk SZABÓ és SZÜCS (2010) érvelése mellett, amely szerint a **politika** nyelvhasználat **nyelvi küzdőtér**, felmerül a kérdés, a vallás elmondott és írott kommunikációja kit és milyen módon kíván le- vagy meggyőzni, kivel folytat küzdelmet. Arra is választ kell kapni, hogy kivel küzd a mindenkori egyházfő, az egyházi sajtó, a liturgikus nyelvhasználat a kommunikáció különféle színterein; ahogy HOLLÓS (2013: 35) megnevezi: az **interperszonális**, a **csoport-** vagy a **tömegkommunikációban**.

Vizsgálódást érdemel, hogy a diplomácia, különösképp az egyházi, a katolikus diplomácia nyelvhasználat, regisztere milyen nyelvi és stilisztikai eszközöket tud használni a politika kommunikációjában ismert meggyőzésre, érvelésre, vitára vagy esetleg az ellenféllel bonyolított párbeszédre. Tehát, ahogy SZABÓ és SZÜCS (2010) is sugallják, az egyházi diplomácia és az egyházi újságírás nyelvhasználati módjában létezik a **küzdelem**, a **harc** eszköze lenne?

A diplomácia nyelvhasználat MIHALOVICS (2010: 312–315) megfogalmazásában egyrészt a nemzetközi, diplomáciai érintkezések nyelve, az államközi szerződések nyelve, másfelől viszont „*a politikai szaknyelvek egyik kifinomult változata*”. Tehát a diplomácia, ezzel együtt az egyházi diplomácia, valamint az egyházi újságírás nyelvhasználat a különféle szakmák, tudományterületek nyelvhasználati módjai körében egy kifinomult, választékos stílusesszövegeket is tartalmazó nyelvhasználati módként, regiszterként jelenik meg.

1. AZ EGYHÁZAK POLITIKAI ÉS DIPLOMÁCIAI NYELVHASZNÁLATA

Az egyház politikai, társadalompolitikai jellegű kommunikációja leginkább a lelki vezetők, egyházfők, egyházi elöljárók által elmondott vagy leírt beszéd, üdvözlés, felhívás, közlés, állásfoglalás. Az egyházi vezetők társadalompolitikai közleményeit többnyire egy nem várt természeti katasztrófa (árvíz, földrengés) vagy társadalmi kataklizma (háború, etnikai konfliktus, fegyverkezés, merénylet, üldöztetés, menekülthullám), esetlegesen egy tartós és nem megfelelően kezelt társadalmi probléma (tömeges szegénység, kirívó társadalmi különbségek, a szociális háló és az egészségügy elégtelen mivolta) előzi meg, illetve váltja ki. Gondolhatunk Lacunza

⁴ A **nemzetekfelettiség** jellege az olasz nyelvű írások elemzése során segítséget ad.

Maestrojuán panamai bíboros-érsek saját országának szegénységét és társadalmi bajait bemutató cikkére, amely az **Osservatore Romano** című lap 2015. február 24-i számában jelent meg, illetve XXIII. János pápa már itt is említett *Béke, béke!* segélykiáltására.⁵ Emlékezetes békefelhívás Franjo Kuharics zágrábi bíboros érsek *Isten nevében kérlek Benneteket* című békeüzenete, amely a **Mérleg – Lapok és Könyvek Szemléje** 93/3. számában látott napvilágot. A délszláv háború, etnikai válság során született kétségbeesett, egyben a remény és a szolidaritás értékeiben bizakodó érseki segélykiáltás az egyházfői kommunikáció egy jelentős példája, amely az egyházfő, lelki vezető politikusi és lelki vezetői szerepét, a közösségért hozott áldozat jelentőségét, továbbá a diplomáciai, egyházpolitikai kommunikáció fontosságát hangsúlyozza.⁶

Ferenc pápa 2016 tavaszán az olaszországi Mirandola városban egy akkor történt földrengés után a túlélőknek vigaszt és reményt nyújtva mondott egyházfői beszédet, amely a Szentszék honlapján olvasható.⁷

Beer Miklós katolikus és Fabinyi Tamás evangélikus püspökök a menekültek érdekében kiadott üzenete szintén humanitárius okokból hangzott el, az üzenet előzménye egy több nemzetet érintő társadalmi válság, a menekültek helyzete.⁸

2. EGYHÁZI ÚJSÁGÍRÁS. A SZENTSZÉK SAJTÓJA

A vallási sajtó a vallás nyelvhasználatának egyik legfontosabb közvetítője. Elsődleges feladata a hitélet bemutatása, magyarázata, illetve a liturgikus cselekményekhez, valamint az egyházi évhez kötődő tevékenységek, magatartásformák szemléltetése. Mindezen túl a vallás sajtója gazdasági, társadalmi akadályokat is felvet, továbbá megoldást is igyekszik adni.

Ez a sajtó sokféle és sokszínű; különbségeit felekezeteknek, társadalmi rétegződésnek, érdeklődési köröknek is köszönheti. Hazánkban a legismertebb katolikus újság az **Új Ember** című hetilap;⁹ ismert lapnak számítanak a **Képmás**, a **Szív**, az internetes lapok közül pedig a **Magyar Kurír**. Az értelmiségi sajtótábornak szánt lapok közé sorolhatók a **Távlatok – A Magyar Jezsuiták Lapja** negyedéves, egyházi ünnepekhez köthető kötete, valamint a többnyire külföldi lapokból összefoglalót nyújtó, nemzetközi **Mérleg – Lapok és Könyvek Szemléje** című, szintén negyedévente megjelenő kiadvány.

⁵ XXIII. János békeüzenetére a **Mérleg – Lapok és Könyvek szemléje** című katolikus folyóirat 2014-es száma is tesz utalást *Az idők jelei* címmel. <http://www.merleg-digest.eu/az-idok-jelei/> Letöltve: 2019. 11. 21.

⁶ Franjo Kuharics segélykiáltásáról a szerző 2013 őszén nyelvészeti tanulmányt írt *Politikai nyelvhasználat a vallási sajtóban. Egy egyházfői beszéd nyelvészeti elemzése* címmel.

⁷ http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/april/documents/papa-francesco_20170402_mirandola-terremotati.html Letöltve: 2019. 11. 21.

⁸ *UNHCR Menekültek Világnapja 2017* – Fabiny Tamás és Beer Miklós videóüzenete. <https://www.youtube.com/watch?v=1Okpat8MQ3E> Letöltve: 2019. 08. 01.

⁹ Széles társadalmi keresztény olvasóközönség hetilapja.

Külföldi kitekintésként ki kell emelni a Szentszék hivatalos napilapját, az 1861 óta megjelenő **Osservatore Romano** című lapot, a katolikus újságírás jelentős, mérvadó, több nyelven megjelenő orgánumát.¹⁰

A lap tartalmaz vallási, a hitélettel kapcsolatos, valamint profán jellegű, kulturális, politikai, gazdasági témájú írásokat egyaránt. A politikai, a kulturális jellegű, a társadalmat érintő írások szélesebb közönség számára, érthető nyelven íródnak: *Proteggere le vite innocenti – Védjük meg az ártatlan életeteket, Terzo cargo sequestrato – A harmadik elrabolt teherhajó, Non si vive per l'economia, anche se si deve vivere di economia – Nem a gazdaságért élünk, még ha a gazdaságból is élünk*¹¹ – néhány társadalompolitikai, gazdasági témájú cikk a lap 2019. augusztus 5-i számából.¹²

A tanulmány néhány egymástól eltérő témájú és felépítésű cikket mutat be a megszokott nyelvészeti vizsgálódás segítségével. A vizsgálat tartalmaz lexiko-szemantikai megfigyeléseket, s alkalmazza a pragmatikai, stilisztikai elemzéseket is.

3. VIZSGÁLT ÍRÁSOK

3.1. Dove manca la solidarietà, la società è divisa – Ahol nincs szolidaritás, az a társadalom megosztott

Ferenc pápa beszédének elemzése előtt fontos figyelmet szentelni a retorika, a szónoki beszéd és az érvelés jelentőségének. A politikai és a vallási nyelvhasználat egyaránt tartalmazza a szónoklat, a nyilvános közlés: felhívás, programhirdetés, kérés, hálaadás, megemlékezés formáit. Ahogy BENCÉDY rámutat (2008: 11), „a szónoki beszéd (...) hallgatóság előtt, meggyőzés szándékával elmondott összefüggő (koherens) szövegmű”. BENCÉDY (2008: 11) hangsúlyt fektet a **javaslatadás** vagy programadás, a **meggyőzés**, tehát a **rábeszélés** és **lebeszélés**, valamint a megfelelő érvelés, az „**elégséges érvrendszer**” fontosságára.

PERELMAN lengyel–belga filozófus retorikai művében (2018: 24–25) rámutat az emberi kapcsolatrendszer mint társadalomszervező erő lényeges voltára. Érvelésében szerepel, hogy amennyiben egy társadalom felismeri az emberi kapcsolatok formáló, szervező erejét, akkor a társadalom ezt a kapcsolatrendszert megpróbálja megszervezni, működtetni, s a társadalom tagjai, az egyének számára kötelezővé tenni.

Perelman (2018: 25) több példát is hoz: „(...) a vasárnapi mise lehetővé teszi a hívek és a pap hetenkénti találkozását; (...) a kötelező oktatás biztosítja az oktatónak a

¹⁰ Az **Osservatore Romano** című napilap 1861-ben elsőként latin nyelven látott napvilágot. A többnyelvűség és a (többségi) nyelvi, emberi jogok tiszteletben tartásával egyre több nemzeti nyelven olvasható; franciául (1949 óta), olasz nyelven (1950-ben jelent meg), majd angolul (1968), spanyol nyelven (1969), portugálul (1970), németül (1971), lengyel nyelven (1980). Időközönként magyar nyelvű kiadvány is olvasható. A hét nemzeti nyelv a világ katolikus közösségeinek a többségét lefedi. A sajtótermék többnyelvűsége a kisebbségek és laikus közösségek felé nyitás politikáját követi. <http://www.osservatoreromano.va/it> Letöltve: 2019. 08. 05.

¹¹ Az idegen, főként olasz nyelvű címetek, nyelvi példákat, idézeteket a szerző fordította.

¹² www.osservatoreromano.va/it Letöltve: 2019. 08. 05.

hatáskörébe tartozó tanulók jelenlétét; (...) a parlamenti ülészak a kormányt (...) a nemzet választott képviselői elé idézi, a törvényszéki eljárásrend biztosítja (...) a szabályos peres eljárást."¹³ A felsorolt idézett példák a közlés, a politikai beszéd programadó, meggyőző és érvelő jellegén kívül a közösségalkotás, a társadalomszervezés feladatkörét is igazolják. Egy társadalmi cselekmény, annak kommunikációja és a kommunikáció tárgya adott keretek, szertartások között folyik. A közlésben szerepet játszó személy a közlő (pap, tanár, politikus).

A lap 2019. január 19-i számában Ferenc pápa egy liturgikus cselekmény során elmondott társadalompolitikai beszéde látott napvilágot. 2019 januárjában a pápa a San Paolo Fuori le Mura bazilikában¹⁴ az ökumenikus imahét kezdetekor, egy vesperáns (esti imádság) alkalmából mondott beszédet, amely a társadalmi felelősség vállalásáról, a szolidaritásról, a gazdaság és a polgárok életminőségének javíthatóságáról szól. Ferenc pápa San Paolo templomában elhangzott prédikációja egyben a 2019 januári imahét vezérmotívuma, a homília tartalma a felekezetek közti imahét fő témája. A cikk a társadalmi bajokon kívül gazdasági problémákat is érint kritikai hangvétellel, a jobbítás szándékával. Bár az írás gazdasági, társadalompolitikai karakterű, szókinccse a köznyelv elemeit tartalmazza. Figyelemre méltó a fogalmakat jelentő jelölők, lexikai elemek gyakori előfordulása: *solidarietà* – szolidaritás, *responsabilità* – felelősség, *società* – társadalom, *umano, umana* – emberi, *giustizia* – igazság.

Az egyházfői beszéd a mondanivaló nyomatékosítása érdekében stilisztikai eszközként előszeretettel alkalmaz antonima-párokat: *ricchezza* – *povertà*, *gazdagság* – *szegénység*, *diviso* – *comune*, *széttagolt* – *közös*. Meglepően gyakran bukkan fel a *comune* – *közös* jelző a *responsabilità*, illetve a *solidarietà* fogalmak rokon értelmű megfelelőjeként: *solidarietà* – *il bene comune*, *szolidaritás* – *a közjó*, *la responsabilità comune* – *közös felelősség*. A felsorolt elvont főnevek (pl. *solidarietà*, *responsabilità*), valamint a *comune* jelző a keresztény hit közösségi fontosságát emelik ki, a vallás, a kereszténység megélése leginkább közösségen belül, az embertársak körében valósítható meg. Az írásban a *comune* melléknév képzett, főnevesített formája, a *comunità* – *közösség* szó is felbukkan, amely szintén a testvériség, a közös felelősség, a felebaráti szeretet és a közösségi lét erősítését tűzi ki célként. Az említett *comunità* lexikai elem leginkább a *comunità umana* – *emberi közösség* szókapcsolatban fordul elő gyakran erős és egyben regiszterspecifikus, tehát a vallás nyelvhasználatában gyakran megjelenő kollokációt alkotva.

A közösségi érzést az *unità dei cristiani* – *a keresztények egysége*, *la ricchezza è condivisa* – *a gazdagság*¹⁵ egymás között megosztott szókapcsolatok is alátámasztják.

¹³ Perelman utal arra is, hogy a szertartásrend és annak kommunikációja meghatározott keretben, szervezésben zajlik, attól eltérni nem illik; például, egy peres eljárás esetében.

¹⁴ Róma második legnagyobb, a Vatikán területén kívül lévő bazilikája a *Basilica Papale, San Paolo delle Mura* című honlap nyomán. http://www.vatican.va/various/basiliche/san_paolo/it/basilica/esterno.htm Letöltve: 2019. 08. 05.

¹⁵ Feltehetően nem kimondottan pénzbeli, hanem szellemi, lelki *ricchezza*, azaz *gazdagság*.

HELTAI (2010: 183) említést tesz a kollokációk létéről, jelentőségéről. Maga a kifejezés „(...) szavak egymás melletti előfordulását jelenti”. Majd kiegészítésképp hozzáfűzi (2010: 184), hogy megkülönböztethetjük a „(...) véletlen valószínűség-gel”, illetve a „(...) nagyobb gyakorisággal (...) történő együttes előfordulás” jelenségét. Az utóbbiként említett szókombinációkat, erős kollokációkat HELTAI (2010: 184) szerint „(...) valószínűleg egységeként tároljuk a mentális szótárban”.

Szól arról is (2010: 184), hogy a kollokációk, ahogy a „*formulaszerű nyelvi elemek*”¹⁶ is növelik a kommunikáció hatékonyságát, gyakorlati szerepük vitathatatlan.

HELTAI egy másik, későbbi közleményében (2011: 114–115) az értelmező nyelvhasználat kapcsán olyan értelmezési gondokra irányítja a figyelmet, amely az üzenetet küldő, jelen esetben a katolikus sajtó és a fogadó, ez esetben a hívő, újságolvasó közti esetleges értelmezési nehézségekre, kulturális különbségekre utal. A vallás nyelvhasználatának, különösképp az írott vallási nyelvhasználatnak a szóhasználat a köz- és az irodalmi nyelvből ered, viszont a vizsgált írásokban is bukkannak fel jelentésmódosuláson, jelentésbővülésen átesett kifejezések. Ilyen, a vallás szóbeli és írott regiszterében módosult szavak a *ricco* – *gazdag*, *povero* – *szegény*, *bene comune* – *közjó*, *beatitudine* – *boldogság nem földi értelemben* (nem *felicità*), *sommo* – *a legnagyobb*. Az egyes írások a hétköznapi stílustól is merőben eltérnek, gyakori a felsorolás, a szóhalmozás, a szenvedő szerkezet, a rangok és papi címek ismertetése. Heltai (2011: 114) hangsúlyozza a megfelelő kognitív (ismereteken alapuló) környezet szükségességét, melynek hiánya a helyes értelmezést akadályozza.¹⁷

Ferenc pápa San Paolo Bazilikában elmondott beszédében bőven találni a hitéletet és a vallás nyelvét gazdagító és alakító szókapcsolatokat, amelyek a keresztény közlések gyakori elemei¹⁸: *l'unità dei cristiani*, – *a keresztények egysége*, *il bene comune* – *a közjó*, *la comunità umana* – *az emberi közösség*.

Az írás említ a köznyelvben és a gazdaság, a politika nyelvhasználatában, regiszterében alkalmazott regiszterspecifikus kollokációkat: *l'estrema miseria* – *mélyszegénység*, *centri commerciali* – *bevásárlóközpontok*, *crescita economica* – *gazdasági növekedés*. Mindezen kívül használ a szegénységre és gazdagságra utaló antonimá-párokat is a mondanivaló érzelmi erősítése és a figyelemfelhívás céljával: *poverà* – *ricchezza*, *szegénység* – *gazdagság*, *divisi* – *uniti*, *megosztottak* – *egységesek*.

A más területek, elsősorban a gazdaság nyelvhasználatából merített lexikai elemek, szavak, szókombinációk gyakorisága, az ellentétpárok használata, az elvont, elsősorban a szolidaritással és a humánummal kapcsolatos fogalmak használata, a szóismétlés az egyházi vezetők, lelkipásztorok politikai, egyházpolitikai üzeneteinek célkitűzéseit szolgálja. Az üzenet lényege lehet a világban, embertársaink körében tapasztalható gazdasági és társadalmi bajok látható szemléltetése, az egyes társadalmi csoportok közti különbségek csökkentése, pozitív érzelmek felkeltése a hívő

¹⁶ Megszólítások, címek, rangok.

¹⁷ A vallással kapcsolatban lévők, a lapokat olvasók feltételezhetően rendelkeznek az értelmezést lehetővé tevő ismeretekkel.

¹⁸ A tanulmányban már említett szókapcsolatok.

és nem hívó egyének, csoportok körében, segítségkérés, programadás, közösségalkotás, az említett, fennálló gondok megoldása, a megoldás keresése.

3.2. *Dialogo dottrinale. Soppressa la Pontificia commissione Ecclesia Dei* – Doktrínai dialógus. Az Isten Egyháza Pápai Bizottság felfüggesztés alatt

Ferenc pápa 2019. január 19-én kelt írása nem teológiai vagy politikai jellegű szakcikk, nem pápai közlés, hanem az egyházpolitika, egyházszervezet jellegét és problémakörét érinti. Az írás a Pápai Bizottság át- és újjászervezéséről, a laikusokkal folytatott és az egyházi személyek közt folyó párbeszéd fontosságáról és jellemzőiről ír. A szakmabéli – szakmabéli, tehát egyházi személy – egyházi személy: *sacerdoti* – *seminaristi*¹⁹, továbbá szakmabéli – laikus közt lévő közlést az egyházfő fontosnak tartja.

A cikk halmozott módon sorol fel egyházi címeket, rangokat főnévi alakban: *sacerdoti, seminaristi, comunità, singoli, religiosi, religiose, Congregazione, il Pontefice, la Pontificia Commissione, Santa Sede, il Sommo Pontefice*²⁰. A felsorolt rangok, megnevezések jelzős vagy birtokos szerkezetekben bukkannak fel, a megfelelő kognitív környezet az értelmezéshez elengedhetetlen.

A szó szerkezetek halmozott használata, a gyakorta előforduló felsorolás az írás tartalmát nehezen értelmezhetővé, dagályossá teszi. Az írás a Szentszéken belüli szerkezeti változások hangsúlyozása céljából használ passzív szerkezeteket az *essere*, valamint a *venire* igék útján, helyenként a direkt felszólítást kifejező kötőmód: alkalmazásával²¹ – „(...) *ero stato istituita da Giovanni Paolo II., sarà costituita in opposita sezione*”, „(...) *il dialogo tra la Santa Sede e la Fraternità Sacerdotale (...) venga condotto* (Az intézményt) II. János Pál alapította, egy ezzel szemben lévő részt is építünk, (...) (fontos, hogy) folyjon párbeszéd a Szentszék és az egyházi rend testvériségben lévő tagjai között (saját fordítás, 2019).”

3.3. *Il bene non fa rumore* – A jó nem jár zajjal

Az írás a *rumore* – *silenzio*, azaz a *zaj* – *csend* antonima-pár köré íródott egyházfői üzenetet próbálja bemutatni. A cím láttán az olvasó más tartalomra, közlésre, gazdasági, társadalmi jellegű tanításra, esetleg egy szentírási példabeszéd magyarázatára számít, nem pedig egy haláleset kapcsán született közlésre.

Az írás tulajdonképpen gyász hírnek, Carlo Furno bíboros, a Santa Maria Maggiore-bazilika nyugalmazott főpapja halál hírének és az azt követő gyász misének a bejelentése. Az elhunyt egyházi vezetőt az egyházi hierarchiában betöltött posztja szerint jelöli a lap: *cardinale, arcivescovo* – *bíboros, főpap*. A hír szomorú volta mellett az újság kellő tapintattal és empátiával mutatja a történeteket. A halál tényét

¹⁹ Papok, seminaristák közt folyó kommunikáció (saját fordítás, 2019).

²⁰ Papok, seminaristák, közösségek, egyéni (hívók), szerzetesek, szerzetesnők, Kongregáció, Pápa, Pápai Bizottság, Szentszék, a Pápa Őszentsége (saját fordítás, 2019).

²¹ Az olasz nyelvben az *essere* létige és a *venire* 'jön' ige egyaránt képes a szenvedő szerkezet, az állapot, a történet leírására.

a köznapi **morto** – *halott* jelölőn túl a tapintatos és bíborshoz méltó **defunto** – *elhunyt* lexikai elem is közli.

Az olasz nyelvben az irodalmi, a tudományos és a vallási nyelvhasználat egyaránt előszeretettel alkalmazza az állapotot, az eredményt, valamint a hangulatot tükröző passzív szerkezetet, mindez ebben az írásban is előfordul:

- „*La messa funebre é stata celebrata.*” – *Bemutatták a gyászmisét.*
- „*Le Beatitudini (...) sono state proclamate nel Vangelo (...)*” – *A boldogságok (...) amelyekről az Evangélium is szól (...)*
- „*(...) le cui spoglie saranno tumulate nella Basilica (...)*” – *(...) akinek ruháit a (...) Bazilikában fogják elhelyezni (...).* **presuli e prelati** – *prelátusok*

A hír bőséggel tartalmaz az irodalmi nyelvből érkező, viszont a vallás szóhasználatában, a vallási sajtóban is fellelhető, némiképp eltérő jelentéstartalommal bíró, emelkedett stílusú lexikai egységeket. Megértésükhöz, alkalmazásukhoz a fogadó, olvasó részéről háttérismeretek szükségesek. Az emelkedett, a vallás és a politika regiszterében helyet kapó nyelvi elemek között szerepelnek egyházi méltóságok, rangok megnevezései:

- **cardinale** – *bíboros,*
- **il lungo apostolato** – *a hosszú apostoli időszak, azaz papi szolgálat,*
- **egli ha cercato di vivere nello spirito delle Beatitudini** – *megpróbált a Boldogságok szellemében, tehát a Szentírásban említett nyolc boldogság szellemében élni (...),*
- **presuli e prelati** – *prelátusok, a Szentszéktől kapott, egyházi beosztások megnevezései, két különböző lexikai egységgel megnevezve,*
- **il Sommo Pontefice** – *a pápa megnevezése,*
- **Santa Sede** – *Szentszék, a Vatikán hivatalos, politikai megnevezése.*

ZÁRÓ GONDOLATOK

A bemutatott cikkek egymástól eltérnek. A *Basilica Papale* című írás az ökumenikus imahét keretében a vallások, felekezetek közti párbeszéd lehetőségét és fontosságát emeli ki. A hívek, a hallgatóság számára ez az üzenet egy feladatokat kijelölő, programadó beszéd, az örökkön fennálló pozitív tulajdonságok: felelősség, szolidaritás, emberség hangsúlyozásával. Az ima szövege egyfajta kérés, a megfelelő magatartás felé irányuló utasítás a megfelelő lexikai egységek ismétlődő felsorolásával. A jelentésmódosuláshoz kapcsolt többlettartalom a fogadó közeg előzetes ismereteit, tanulási készségét feltételezi. A beszédet számos, a katolikus nyelvhasználatban ismert regiszterspecifikus kollokáció (szókombináció) gazdagítja.

A *Dialogo Dottrinale* című írás az egyház hierarchikus rendjébe enged bepillantást. A lexikai egységek többsége az egyes egyházi címek, rangok felsorolása. A cikkben gyakran fordul elő a hivatali és a vallási nyelvhasználatot, egyben a szakmai nyelvhasználatot jellemző szenvedő szerkezet.

Az *Il bene non fa rumore* című írás a címétől eltérően egy kellő alázattal és empátiával megfogalmazott gyászjelentés, halotti beszéd, amely, hasonlóan más vallási újságcikkekhez, szintén tartalmazza a passzív szerkezettel kifejezett állapotleírást, a főnevekkel megjelenített egyházi méltóságok címét és rangját.

Kijelenthető, hogy a vallás írott nyelvhasználata a szó- és szerkezetismétlés, a terjengősség, dagályosság, a felkiáltások folytán a köznyelvi írásokkal szemben nehezen értelmezhető. Az egyes lexikai elemek jelentése a köznyelvi jelentésnél bővebb, a jelentésmódosuláson átesett nyelvi elemek helyes értelmezése az olvasó, a hallgató értelmezési készségétől, ismereteitől is függ.

A bemutatott írások, még a gyászjelentés szövegei is pozitív üzeneteket, a hívő és nem hívő ember számára is követhető üzeneteket közvetítenek, programot nyújtva.

A vallás nyelvhasználata ismeretlen és vizsgálódást igénylő terület, a köznyelv és az irodalmi nyelv elemeiből egyaránt merít, számos szakma, tudományterület irányába nyitott, további kutatásokat igényel.

IRODALOM

- [1] Az idők jelei. (2013). *Mérleg – Lapok és Könyvek szemléje* <http://www.merleg-digest.eu/az-idok-jelei/> Letöltve: 2019. 11. 21.
- [2] Bencédy József (2008). *Retorika. Gyakorlati útmutató*. Budapest: Tinta Könyvkiadó (Az ékesszólás kiskönyvtára 4).
- [3] Halík, Tomas (2015). Negatív eszkatalógia és vallásközi párbeszéd. *Mérleg – Lapok és Könyvek Szemléje* 51. évf., pp. 44–56.
- [4] Hardiné Magyar Tamara (2013). Politikai nyelvhasználat a vallási sajtóban. Egy egyházfői beszéd nyelvészeti elemzése. In Gecső Tamás, Sárdi Csilla (szerk.): *Az interkulturális kommunikáció elmélete és gyakorlata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, pp. 109–113 (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához. 154).
- [5] Hardiné Magyar Tamara (2018). Vallási nyelvhasználat Apó Vilmos egy írásában. In Gecső Tamás, Szabó Mihály (szerk.): *Egy- és többértelműség a nyelvben*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához. 205. Székesfehérvár–Budapest: Kodolányi János Egyetem–Tinta Könyvkiadó.
- [6] Heltai Pál (2010). A szaknyelvi frazeológia kérdései. In Dobos Csilla (szerk.): *Szaknyelvi kommunikáció*. Miskolc–Budapest: Miskolci Egyetem–Tinta Könyvkiadó, pp. 181–194 (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához. 110).
- [7] Heltai Pál (2011). Nyelven belüli fordítás. In Gecső Tamás, Sárdi Csilla (szerk.): *Nyelvi funkciók – Stílus és kapcsolat*. Székesfehérvár–Budapest:

- Kodolányi János Egyetem–Tinta Könyvkiadó, pp. 110–123 (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához. 139).
- [8] Hollós János (2013). *Bevezetés a kommunikációelméletbe. A hírek értéke*. Budapest: Tinta Könyvkiadó (Az ékesszólás kiskönyvtára).
- [9] Kiss Jenő (2002). *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- [10] Maestrojuán, Lacunza (2015). Di piú per i poveri. *Osservatore Romano* 2015. 02. 24.
- [11] Mihalovics Árpád (2006). *Études francaises 2. Politikai és diplomáciai nyelvhasználat (Tanulmánygyűjtemény) – Langage politique et diplomatique*. Veszprém: Pannon Egyetemi Kiadó.
- [12] *Osservatore Romano. Unicum suum* <http://www.osservatoreromano.va/it> Letöltve: 2019. 08. 05.
- [13] Perelman, Chaim (2018). *A retorika birodalma. Retorika és érvelés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó (Az ékesszólás kiskönyvtára 50).
- [14] Szabó Márton, Szűcs Zoltán Gábor (2010). A politikatudomány nyelve. In Dobos Csilla (szerk.): *Szaknyelvi kommunikáció*. Miskolc–Budapest: Miskolci Egyetem–Tinta Könyvkiadó, pp. 301–310 (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához. 110.)
- [15] *Új Ember. Katolikus hetilap*. <https://ujember.hu/pietro-parolin-xxiii-janos-papaparl/> Letöltve: 2019. 08. 01.
- [16] *Visita pastorale del Santo Padre Francesco. Incontro con le popolazioni colpite dal terremoto*. Discorso del Santo Padre. 2 aprile, 2017. http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/april/documents/papa-francesco_20170402_mirandola-terremotati.html Letöltve: 2019. 11. 21.

Videóüzenet

- [17] *UNHCR Menekültek Világnapja 2017* – FABINY Tamás és BEER Miklós videóüzenete. <https://www.youtube.com/watch?v=1Okpat8MQ3E> Letöltve: 2019. 08. 01.

A bemutatott közlemények

- [18] *Basilica Papale. San Paolo delle Mura* című honlap nyomán. http://www.vatican.va/various/basiliche/san_paolo/it/basilica/esterno.htm Letöltve: 2019. 08. 05.

- [19] *Dialogo dottrinale. Soppressa la Pontificia commissione Ecclesia Dei* *L'Osservatore Romano*. <http://www.osservatoreromano.va/it/news/>
Letöltve: 2019. 08. 05.
- [20] *Il bene non fa rumore. L'Osservatore Romano* 12. 12. 2015. <http://www.osservatoreromano.va/it/news/il-bene-non-fa-rumore> Letöltve: 2019. 08. 05.